

ODENSE BORGERSKABS INDLÆG
TIL BORGMESTRE OG RÅD 28. NOVEMBER 1650

VED

JOHAN JØRGENSEN (†)

Den borgerlige stands reaktion på forordningen om accise af øl og vin 1650 skildres i almindelighed og med rette som et opgør mellem hovedstadens borgere og regeringen.¹ Københavnerne var imidlertid ikke alene om at tage til orde i denne sag. J. A. Fridericia har i forbigående nævnt vidnesbyrd om lignende bevægelser i Helsingør og Odense,² men disse har ikke været genstand for nogen nærmere undersøgelse. Selv om det her gengivne aktstykke ikke fik nogen umiddelbar virkning, idet den københavnske henvendelse i realiteten var afvist inden dets fremkomst, er det dog af betydelig interesse bl. a. ved at vise, hvor dårlig kontakten var indenfor borgerstanden. Det skulle blive anderledes ti år senere.

Odenseindlægget findes i Rigsarkivet, Danske Kancelli B 160, Indlæg til Registre og Tegnelser, hvor det er sammenlagt med det københavnske af 20. november 1650. Det gengives her ord- og bogstavret. Med hensyn til identifikation af underskriverne henvises generelt til Svend Larsen, Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede I–II. Fynske Studier V. Udgivet af Odense Bys Museer 1965.³

Ihs.

Gunstige Welviise Borgemestere och Raad,
kiere Øffrighed, Gud Allermegtigste beuare Eder Samptligen, wdi
Langvaarende welstand, Eders Embede med Lycksalighed at fremdrage,
Och fra alt schadeligt faderligen Erhalde.

¹ Knud Fabricius i Schultz Danmarkshistorie III. Kbh. 1942, s. 289; Erik Arup, Danmarks Historie III. Kbh. 1955, s. 182 f.; Svend Ellehøj i Danmarks Historie under redaktion af John Danstrup og Hal Koch 7. Kbh. 1964, s. 438 f. (hvor der ved en fejltagelse er kommet til at stå 1651 for 1650) – I V. A. Sechers Forordninger, Recesser . . . V. Kbh. 1903, s. 642 ff. er forordningen aftrykt efter Sjællandske Tegnelser med dateringen august, samme ufuldstændige datering har den endnu bevarede koncept. Det er mærkeligt, at Secher kun en passant finder anledning til at bemærke, at teksten også er indført i Sjællandske Registre, men her efter breve fra november. Den rette datering af forordningen fremgår af Københavns magistrats skrivelse til kongen angående accise og indkvartering 20. november 1650, som er trykt i Aktstykker og Oplysninger til Rigsrådets og Stændermødernes Historie i Frederik III.s Tid ved C. Rise Hansen I. Kbh. 1959, s. 469, hvori det hedder, at den udgik på tryk 8. november og forkyndtes på rådhuset for det menige borgerskab 19. november. Borgerskabets reaktion kom altså prompte.

² J. A. Fridericia, Adelsvældens sidste Dage. Kbh. 1894, s. 133 ff. (med den rigtige datering af forordningen) og s. XXI.

³ Svend Larsen synes ikke at have kendt aktstykket; jfr. Fortid og Nutid XXII, s. 540.

Efttersom for os wnderschreffne och Meninge borgerschab, Som i gaar till Raadhusit waar opkaldet, Bleff oplæst och forkyndet kongl. Maytz. wor aller Naadigste Herris Forordning Om En Nye Accise aff atskillige Slags drick, Huoraff erfaris at woris høye Øffrighed haffuer for Raadeligt Eragted, Saadan Accise Offuer Alt Riget wdi kiøbstederne, paa fem aars tid schulle wdgiffuis, Rigens welstand derued at propageris och fortsettis.

Da dersom saadan ny Accise schulle Continuere, wilde det foraarsage den fattige borgerlig stands /: Som dette alene er anrørende /: Største Ruin och Wndergangh, Ey heller ere di[sse] Lande aff den Constitution, Som de, huor Slig Accise gaar i Suang, at den aleene till Voris stand kunde henvendis. W-anseet wi fattige borgere, meere end andre, wdi forleden feidetid, med stoer Indquartering och Middels forstreckning /: wden nogen betalling till dene dag /: Paa det høyeste, haffer werit betyngtet, Endog andre Niude det beste Landtzens goede, Och Vi derimod ey haffr andet, End som med woris Suure Sueds Arbeyde och stoere pericul /: Woris Hustruer och børn till wnderholdning, och kongl. Maytz. tyngte Ved Macht at holde /: kunde Indbringes och Erverbis, Anseende herhos, Voris bye, wdi en gandsche fattige almue och Ringe Næring /: wdi denne besuerlig och Continuerlig dyre tid /: at bestaae, Saa at Næsten de fleste Gaarder och beste Biugninger her er wdenbyes folck, Geistligheden och andre goede Mend /: Som for byens Wdgiffit ere forschaanede /: at tilhøre, Thilmed om herpaa icke scheede forandring, bleffue En part foraarsagede, Sig herfra och wd paa Landet Eller till andre steder at forfløtte. Befrychtendis end och, at Icke nogen som waar ved goede Middell sig hid wnder saadan tyngte schulle Indlade. Huorfore wi paa Voris Egne och Meeninge borgerschabs Weigne /: her wdi byen /: Gandsche ydmygelig ere begierende, at woris Gunstige Øffrighed hos Hans kongl. Maytz. Woris aller Naadigste Herre, Med ald wnderdanighed wille andrage, at for.ne wdgangenn Mandat Maatte ophøre, Eller med Sine Circumstantiis Naadelig formildis, Och Borgerschabet Ey aleene dermed at betyngis. Beteckendis Naar Gud allermegtigste for Syndens schyld, Lande och Riger faderlig besøger, will den Ene, Saauelsom dend anden, vere wnder goed och tryg Defension Conserverit, Och derfor billigt enhuer Eftter sin formue biurden hielpe at bære, Huortill wi och aff woris Ringe Middell, Med en goed Willie, aff et Throfast hiertte wille forhielpe, at derved, Hans kongl. Maytz. welmeente Willie, Saa och Rigens Nytte och gaffn, kunde promoveris. Och Ere wi fattige Hans kongl. Maytz. throe hulde borgere och Vndersaatter Hermed wdi all ydmyghed aff woris Gunstige Øffrighed Begierende, att de woris anligende Nød och stoere besuering /: Som dennem och Nest Gud er best bekiend /: for Hans kongl. Maytz. wille Nederlegge, Forventtendis herpaa hans kongl. Maytt. Naadige och Milde suar, anloffuendis igien at findis hulde, hørsome och liudige Wndersaatte.

Signatum Ottense dend 28. Novembr.

Anno 1650

Claus Frederichsen
Herman Hanne
Bendix Laurensen
Magens Jørgensen
Knuadt Knudtsen
Hanns Eggertsen
Hanns Diur

Thomas Tøxen
Peder Nielsen
Thomas Hansen
Niels Frandsen
Niels Clausenn
Hans Schütte
Johan Odendahl

Hans Jørgensøn
Poffuell Christensen
Lauridtz Gaas
Hinrich Valmor
Jørren Poulsen
Lauridtz Hansen
Christen Hennigsen

Hans Iffuersen
Jørgen Wilmsen[?]
Frederich Gummers Bach
Hennrich Clausenn
Habacuck Kock
Knud Langh
Niels Christensen
Hans Starup
Staffen Block

Hans Rust
Jochim Vanseck[?]
Jacob Rasmussen
Peder Mortensen
Hans Jaspersen
Peder Pedersen
Rasmus Søffrensen
Breden Enuollsen[?]

Troels Pedersen
Jacob Hansen
Jens Andersen
Hinrich Johansen
Hans Jorg Schwijtzer
Herman Ripendahl
Mads[?] Pedersen
Henning Andersen
Jacob Paulsenn

*På bagsiden er noteret: Sup. fra Borgerskabet i Odense **

* Med kansler Christen Thomesen Sehesteds hånd.